

Prof. dr hab. Marlena Juszcak

**PROF. DR HAB. MED. JAN WOJCIECH GUZEK
(1924- 2003)**

Profesor Jan Wojciech Guzek urodził się 28 marca 1924 roku w Lublinie, w rodzinie nauczycielskiej o bogatej tradycji walki o niepodległość Polski. W Lublinie spędził dzieciństwo, a w czasie okupacji, uczęszczając na tajne komplety, ukończył gimnazjum ogólnokształcące oraz liceum humanistyczne i złożył większość konspiracyjnych egzaminów maturalnych. W latach 1941-1943 pracował jako urzędnik bankowy w Lublinie, ale wobec mnożących się aresztowań wśród młodzieży związanej z ruchem oporu, w lipcu 1943 roku opuścił miasto i przez rok przebywał w Odrzykoniu koło Krosna nad Wisłokiem, rodzinnej wsi swego ojca. Po wojnie uczęszczał (w roku szkolnym 1944/1945) do Liceum Humanistycz-

nego im. Mikołaja Kopernika w Krośnie i tu 5 lipca 1945 roku uzyskał świadectwo dojrzałości. W tym samym roku rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego. Będąc jeszcze studentem, rozpoczął pracę naukową, otrzymując 1 września 1949 roku nominację na etat młodszego asystenta w Katedrze i Zakładzie Patologii Ogólnej i Doświadczalnej Uniwersytetu Jagiellońskiego (od 1950 roku Akademii Medycznej w Krakowie, obecnie Collegium Medicum UJ). Po uzyskaniu dyplomu lekarza w 1951 roku kontynuował pracę w tej placówce gdzie, jak pisał we wspomnieniach, nauczył się podstaw pracy badawczej oraz umiejętności pisania publikacji naukowych. Ponadto, pracując jako wolontariusz w I Klinice Chorób Wewnętrznych Akademii Medycznej w Krakowie, uzyskał w 1958 roku I stopień specjalizacji w zakresie interny.

W pierwszych latach działalności naukowo-badawczej przedmiotem zainteresowania Profesora Jana W. Guzka były zagadnienia wpływu warunków środowiskowych (niska i wysoka temperatura otoczenia, awitaminozy, itd.) na ustrój. Najbardziej jednak istotnym polem Jego działalności naukowo-badawczej była już wówczas neuroendokrynologia. W roku 1954 rozpoczął badania nad wpływem braku światła na ustrój, których wyniki opublikował w latach 1956-1960 w postaci cyklu 11 prac doświadczalnych. Te artykuły, dotyczące zmian czynnościowych układu dokrewnego oraz nerwowego układu autonomicznego u zwierząt przetrzymywanych w ciemności, były następnie podstawą rozprawy na stopień naukowy doktora medycyny. Najbardziej znaczącymi osiągnięciami badawczymi „krakowskiego” okresu pracy Profesora było stwierdzenie możliwości podziału oraz uczynnienia zwojowych komórek nerwowych rdzenia nadnerczy i autonomicznych zwojów obwodowych (zwoju szyjnego górnego i zwoju trzewnego) u zwierząt przetrzymywanych w ciemności.

Od 1960 roku ówczesny lekarz Jan W. Guzek związał swoje dalsze losy z Łodzią, gdzie 1 września 1960 roku rozpoczął pracę w Zakładzie Fizjologii Akademii Medycznej. Doktorat uzyskał w 1962 roku, zaś stopień naukowy docenta w roku 1968. Pracując na stanowisku docenta w Zakładzie Fizjologii Instytutu Fizjologii i Biochemii Akademii Medycznej w Łodzi, pełnił również funkcję zastępcy dyrektora tego Instytutu; był także lekarzem w I Klinice Chorób Wewnętrznych Akademii Medycznej w Łodzi.

Profesor Jan W. Guzek w swoim gabinecie (10 XI 1994)

W tym czasie przebywał wielokrotnie w europejskich ośrodkach uniwersyteckich; były to bądź kilkudniowe wizyty, bądź wielomiesięczne naukowe pobyty szkoleniowe lub stypendialne. W latach 1962-1963, pracując w Laboratoire de Morphologie Animale Université Libre w Brukseli, prowadził badania nad wpływem ACTH i glikokortykosteroidów na proces regeneracji wątroby szczura. Wyniki przeprowadzonych wówczas doświadczeń dały podstawę do stwierdzenia, iż ACTH oraz kortyzon obniżają u szczura stopień syntezy kwasów deoksyrybonukleinowych (tj. działają antymitotycznie) w regenerującej wątrobie. Było to wówczas osiągnięciem pionierskim w skali światowej (i zyskało szeroki oddźwięk w środowisku naukowym) o czym świadczy fakt opublikowania wyników tych badań w 1964 roku w prestiżowym czasopiśmie - *Nature*.

W latach 1963-1974 Profesor Jan W. Guzek kontynuował badania z dziedziny neuroendokrynologii. Wśród priorytetowych osiągnięć badawczych tamtego okresu, wymienić należy wykazanie (wspólnie z Profesorem Władysławem Traczykiem) obecności wazopresyny w międzymózgowiu oraz śródmózgowiu, tj. poza podwzgórzem i przysadką. Prace prowadzone zarówno w Zakładzie Fizjologii Akademii Medycznej, jak również podczas pobytu stypendialnego w 1972 roku w Zakładzie Fizjologii Uniwersytetu w Kopenhadze dotyczyły określenia stopnia syntezy oraz szybkości przemieszczania się nowosyntetyzowanych neurohormonów i ich nośników w aksonach lejka, a także zależności tego procesu od pobudzenia osmoreceptorów. Zajmował się również wpływem zmian przewodnictwa monoaminergicznego oraz cholinergicznego na syntezę, transport i uwalnianie wazopresyny i oksytocyny.

Z dniem 1 października 1974 roku doc. Jan W. Guzek otrzymał nominację na stanowisko kierownika Zakładu Patofizjologii Instytutu Patologii (od 1992 roku Katedry i Zakładu Patofizjologii) Akademii Medycznej w Łodzi. Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1979 roku, a profesora zwyczajnego - w roku 1989. Profesor Jan W. Guzek kierował Katedrą i Zakładem Patofizjologii do dnia 30 września 1994 roku, tj. do czasu przejścia na emeryturę, ale pracę w Zakładzie (dydaktyczną i naukową) kontynuował do ostatnich dni swego życia.

Wraz ze swymi współpracownikami z Zakładu Patofizjologii Profesor Jan W. Guzek kontynuował prace nad wpływem przewodnictwa monoaminergicznego i/lub cholinergicznego na uwalnianie wazopresyny i oksytocyny. Wiele uwagi Profesor poświęcił również zależnościom między czynnością części nerwowej przysadki a obecnymi w mózgu neuropeptydami, tj. insuliną, cholecystokininą, atriopeptyną, endoteliną, tyreoliberyną, luliberyną oraz związkami z grupy prostaglandyn. Pod Jego kierunkiem prowadzone były również badania dotyczące czynności części nerwowej przysadki w warunkach stresu. Pod koniec lat 70-tych Profesor powrócił do problematyki zapoczątkowanej we wczesnym okresie swojej działalności naukowej, tj. do badań nad zależnością między rytmem oświetlenia a czynnością układu dokrewnego. Opublikowane w 1980 roku wyniki badań nad udziałem szyszynki w regulacji czynności części nerwowej przysadki, były jednymi z pierwszych spostrzeżeń dotyczących tego zagadnienia jakie ukazały się w piśmiennictwie światowym. Prowadzone przez kolejne lata badania doprowadziły do określenia wpływu szyszynki i syntetyzowanej w niej melatoniny na uwalnianie wazopresyny i oksytocyny tak w warunkach prawidłowej, jak i zaburzonej regulacji funkcji ustroju i były to publikacje o charakterze wówczas priorytetowym. Dorobek naukowy Profesora Jana W. Guzka, prezentowany wielokrotnie na kongresach i zjazdach krajowych i zagranicznych, jest bardzo różnorodny; obejmuje on 327 pozycji, w tym: 123 prace oryginalne i 24 prace poglądowe, a ponadto liczne streszczenia komunikatów oraz referatów wygłoszonych na zjazdach i konferencjach naukowych, opracowania historyczne, artykuły dyskusyjne, 2 tłumaczenia podręczników (przełożył na język polski *Stres życia Selye'go*), rozdziały w podręcznikach, oceny opublikowane drukiem oraz liczne recenzje maszynopisów prac przygotowywane dla redakcji czasopism polskich i zagranicznych.

Profesor Jan W. Guzek utrzymywał kontakty z licznymi ośrodkami uniwersyteckimi Belgii, Francji, Niemiec, Wielkiej Brytanii, Czechosłowacji, Bułgarii oraz Japonii, zapoznając się tam bądź z metodyką nauczania patofizjologii, bądź wygłaszając wykłady dla studentów lub referaty na posiedzeniach towarzystw naukowych. Był ponadto organizatorem i/lub współorganizatorem wielu naukowych zjazdów, konferencji bądź kongresów krajowych i międzynarodowych, na których wstępował nie tylko jako zaproszony wykładowca, ale też często przewodniczył sesjom naukowym. Nawiązane wówczas kontakty z naukowcami Niemiec, Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych i Japonii zaowocowały współpracą trwającą przez wiele lat, czego wyrazem były kilkakrotne pobyty stypendialne pracowników Zakładu

Patofizjologii AM w Łodzi w ośrodkach zagranicznych Europy, Stanów Zjednoczonych i Japonii, jak również konkretne wyniki badawcze opublikowane w piśmiennictwie światowym.

O Jego dużej aktywności w zorganizowanym życiu naukowym świadczy fakt, iż Profesor Jan W. Guzek udzielał się w licznych towarzystwach naukowych tak polskich (był członkiem Polskiego Towarzystwa Endokrynologicznego - od 1956 roku, Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego - od 1957 roku, Polskiego Towarzystwa Histochemików i Cytochemików - od 1964 roku, a także członkiem-założycielem powstałego w 2000 roku Polskiego Towarzystwa Neuroendokrynologii), jak i zagranicznych. W 1975 roku został wybrany członkiem „International Society of Neuroendocrinology”, a w roku 1987 członkiem „International Brain Research Organization”. Był ponadto członkiem takich europejskich i światowych stowarzyszeń jak: „International Society for Pathophysiology” (członek założyciel, 1991) „Federation of the European Physiological Societies”, „European Pineal Society”, „European Neuroendocrine Association” oraz „International Neuroendocrine Federation”.

Niezwykle bogaty jest wachlarz funkcji pełnionych przez prof. Jana W. Guzka w polskich i międzynarodowych organizacjach naukowych. Jako członek Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego był sekretarzem i następnie przewodniczącym Oddziału Łódzkiego tego Towarzystwa (1972-1981), a w latach 1984-1990 sprawował przez dwie kadencje funkcję prezesa Zarządu Głównego PTF. Był ponadto członkiem-założycielem utworzonej w 1976 roku Sekcji Patofizjologicznej PTF, a w latach 1993-1996 jej przewodniczącym; w latach 1977-1985 przewodniczył Komisji Dydaktycznej Sekcji Patofizjologicznej PTF. Jako przewodniczący tej Komisji był współautorem programu nauczania patofizjologii na wydziałach lekarskich. Był przewodniczącym komitetu organizacyjnego (1981) lub współorganizatorem szeregu konferencji naukowo-dydaktycznych patofizjologów. W środowisku patofizjologów i fizjologów polskich profesor Guzek był powszechnie uznanym autorytetem jako naukowiec, jako nauczyciel akademicki i jako człowiek. W 1996 roku Walne Zgromadzenie członków PTF nadało Mu godność członka honorowego oraz Medal Honorowy im. Napoleona Cybulskiego.

Profesor Guzek nie poprzestawał na działaniach na rzecz polskiego środowiska naukowego, był również bardzo aktywny na arenie międzynarodowej. Jako prezes Zarządu Głównego PTF uczestniczył w pracach zmierzających do utworzenia Federacji Europejskich Towarzystw Fizjologicznych (FEPS), a następnie od 1997 roku był członkiem Rady Federacji reprezentując w niej PTF. W 1985 roku został

Spotkanie zespołu ekspertów w związku z utworzeniem Międzynarodowego Towarzystwa Patofizjologii (Moskwa, 3 IV 1990)

zaproszony do udziału w pracach zmierzających do utworzenia (powstałego w 1991 roku) Międzynarodowego Towarzystwa Patofizjologicznego (ISP). Był więc członkiem Komitetu Organizacyjnego Kongresu Założycielskiego (Moskwa, 1991) oraz II Międzynarodowego Kongresu Patofizjologii w Kyoto w 1994 roku. Był ponadto członkiem Zarządu Głównego (w latach 1991-1998) oraz Rady ISP przez dwie kadencje, a także inicjatorem, organizatorem i pierwszym przewodniczącym (w latach 1991-1998) Komisji Nauczania tego Towarzystwa.

Aktywnie uczestniczył również w pracach licznych zespołów kolegialnych w kraju. Pełnił funkcję członka Rady Naukowej przy Ministrze Zdrowia i Opieki Społecznej, był nieprzerwanie od 1984 roku członkiem Komitetu Nauk Fizjologicznych Polskiej Akademii Nauk oraz członkiem Komisji Endokrynologicznej i Komisji Mianownictwa tego Komitetu. Był ponadto członkiem Komitetu Narodowego ds. Międzynarodowej Unii Nauk Fizjologicznych, Komitetu Patofizjologii Klinicznej PAN, Komitetu Patofizjologii Komórki PAN, jak również członkiem-założycielem i przewodniczącym Komisji Rewizyjnej Stowarzyszenia Autorów Książek Medycznych. W latach 1978-1990 był członkiem i przewodniczącym Komitetu Redakcyjnego *Acta Physiologica Polonica*; od 1992 roku był także członkiem Rady Redakcyjnej czasopisma *Patologia Polska* (obecnie *Polish Journal of Pathology*), a od roku 1991 (aż do śmierci) redaktorem działu i członkiem Rady Redakcyjnej czasopisma *Journal of Physiology and Pharmacology*.

Posiedzenie Kolegium Redakcyjnego *Journal of Physiology and Pharmacology*
(Katedra Fizjologii CM UJ 1998)

Profesor Jan W. Guzek brał czynny udział w pracach wielu zespołów kolegialnych Akademii Medycznej w Łodzi pełniąc w nich szereg funkcji. Był m.in. prodziekanem ds. dydaktyki Wydziału Lekarskiego, wieloletnim przedstawicielem Wydziału Lekarskiego do Senatu Uczelni, członkiem Rady Instytutu Endokrynologii (od 1988 r. aż do śmierci był jej przewodniczącym), a także Rady Instytutu Fizjologii i Biochemii, Instytutu Patologii oraz Instytutu Biologiczno-Morfologicznego. Przez wiele lat był rzecznikiem dyscyplinarnym dla nauczycieli akademickich oraz członkiem licznych komisji i zespołów działających w Akademii Medycznej.

Niezwykle aktywny był również udział Profesora w łódzkim ruchu naukowym. Na szczególne wyróżnienie zasługuje Jego wieloletnie (od 1976 roku) aktywne członkostwo w Łódzkim Towarzystwie Naukowym, gdzie pełnił szereg funkcji. W latach 1991-1997 był przewodniczącym Wydziału IV Nauk Medycznych, a od roku 1996 (aż do śmierci) wiceprezesem tego Towarzystwa. W dowód uznania dla Jego niezwyklej aktywności tak naukowej, dydaktycznej, jak i organizacyjno-społecznej, Łódzkie Towarzystwo Naukowe nadało Profesorowi Janowi W. Guzkowi w 2001 roku tytuł członka honorowego.

Profesor Jan W. Guzek był wielokrotnie nagradzany nagrodami Rektora AM w Łodzi oraz Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej. Za pracę naukową i dydaktyczną został ponadto odznaczony Krzyżem

Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1980), tytułem zasłużonego nauczyciela (1973), odznaką honorową „Zasłużony dla Akademii Medycznej w Łodzi” (1995) oraz Medalem 50-lecia Łódzkich Wydziałów Medycznych (1995). Jego działalność na polu międzynarodowym uhonorowano w 1994 roku Medalem Honorowym Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Karola w Pradze, a także członkostwem honorowym Czeskiego Towarzystwa Lekarskiego im. J. E. Purkiniego (1994) i Bułgarskiego Towarzystwa Patofizjologii Klinicznej i Doświadczalnej (1997); był również członkiem-korespondentem Niemieckiego Towarzystwa Fizjologii Patologicznej i Klinicznej (1987).

Profesor Jan W. Guzek był promotorem 10 przewodów doktorskich (zawsze przestrzegał osobistego wygłaszania do swych doktorantów łańciskowego tekstu starej formuły akademickiej), opiekunem 4 przewodów habilitacyjnych oraz promotorem jednego doktoratu honoris causa; był również recenzentem w licznych przewodach doktorskich, habilitacyjnych i o tytuł profesora.

Wykład w bibliotece Zakładu Patofizjologii Akademii Medycznej w Łodzi (12 XI 1992)

Osiągnięcia Profesora w zakresie kształcenia studentów uczelni lekarskich przyniosły Mu zasłużone uznanie środowiska akademickiego. W latach 1962-1969 był opiekunem Studenckiego Koła Naukowego przy Zakładzie Fizjologii, a w latach 1969-1979 pełnił funkcję kuratora Studenckiego Towarzystwa Naukowego przy Akademii Medycznej w Łodzi. Jego pracę na tym polu oceniano bardzo wysoko, czego wyrazem było przyznanie Mu (w roku 1980 i 1990) godności członka honorowego STN. W latach 1949-1974 prowadził ćwiczenia i seminaria oraz wykłady z patologii ogólnej i fizjologii dla studentów wydziałów lekarskich w Krakowie i w Łodzi, zaś w latach 1974-1994 prowadził programowe wykłady z patofizjologii dla studentów wszystkich kierunków studiów łódzkiej Akademii Medycznej. Na szczególne uznanie zasługuje fakt, iż przez ponad 10 lat wykładał patofizjologię dla studentów Wydziału Lekarskiego w wymiarze 60 godzin rocznie, w miejsce przewidzianych programem 30 godzin. Nauczanie było Jego pasją i powołaniem; już po przejściu na emeryturę (od 1994 roku), pracując w niepełnym wymiarze godzin jako profesor zwyczajny lub jako wolontariusz, nadal wykładał patofizjologię dla studentów III roku Wydziału Lekarskiego tej Uczelni. Jego wykłady akademickie, niezwykle cenione przez studentów, były zawsze starannie przygotowane, materiał usystematyzowany i przekazany studentom w formie ułatwiającej przyswojenie nawet najtrudniejszych zagadnień. Wypowiedzi Profesora cechowała niezwykła precyzja i dbałość o czystość języka polskiego. Był erudytą, a przy tym miał doskonałą pamięć. Był surowy i wymagający w stosunku do innych (zwłaszcza studentów i swoich współpracowników), ale przede wszystkim wobec samego siebie. Studentom wpajał nie tylko kanony wiedzy z zakresu patofizjologii, ale uczył ich także właściwego podejścia do człowieka chorego. Jako

przewodniczący Komisji Dydaktycznej Sekcji Patofizjologicznej PTF był współautorem programu nauczania patofizjologii na wydziałach lekarskich, redaktorem i współautorem kilku skryptów oraz autorem kilkunastu rozdziałów w podręcznikach patofizjologii dla studentów (dorobek ten obejmuje około 20 pozycji). W roku 2002 ukazało się pierwsze wydanie podręcznika patofizjologii autorstwa Profesora Jana W. Guzka dla studentów uczelni medycznych pt: *Patofizjologia człowieka w zarysie*. Podręcznik ten, który był ukoronowaniem Jego pracy dydaktycznej, Profesor zadedykował wszystkim swoim uczniom z lat 1949-2002; jego zadaniem, według Autora, jest: „...służenie studentowi medycyny i kierunków pokrewnych jako wprowadzenie w zagadnienia fizjologii patologicznej...”.

Profesora Jana W. Guzka, który zmarł 8 marca 2003 roku w Łodzi, cechowała prawość, niezwykła obowiązkowość i rzetelność we wszystkim co robił. Posiadał wszechstronną wiedzę (tak medyczną, jak i ogólną), którą dzielił się chętnie przy każdej okazji. Dla wszystkich, którzy Go znali, a zwłaszcza dla Jego uczniów i wychowanków, był autorytetem moralnym i naukowym o światowym formacie. W Jego życiu na pierwszy plan wysuwała się praca naukowa, dydaktyczna i społeczna, ale dla nas był przede wszystkim Człowiekiem wielkiego serca, niezwykle życzliwym dla przyjaciół, współpracowników i studentów. Dlatego właśnie pamięć o Nim będzie nam towarzyszyć przez długie lata.

Ostatnie spotkanie z prof. Janem Guzkiem w bibliotece Zakładu Patofizjologii Uniwersytetu Medycznego w Łodzi
(26 II 2003)

Ryszard Dąbrowski: Profesor Jan Wojciech Guzek. W: Sylwetki Łódzkich Uczonych. zeszyt 54, Łódzkie Towarzystwo Naukowe. Łódź 1999 s. 5-61; Jan Wojciech Guzek: Lata odległe, lata bliskie: spojrzenie wstecz ku półwieczu obcowania z fizjologią i medycyną. *Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Naukowych* / Łódzkie Towarzystwo Naukowe 1999 T. 53 s. 38-48; Tenże: Per labore...Rzut oka na niektóre aspekty mej drogi akademickiej. W: *Moja droga do nauki*, Łódzkie Towarzystwo Naukowe. Łódź 2002 s. 37-63.

cul ACADemia non est mater eidem est AVIA

UNIVERSITAS JAGELLONICA CRACOVITENSIS

Niech będzie wiadome wszystkim razem
i każdemu z osobna, którym to wiedzieć należy,
ZE PAN/PANI

JAN GUZEK

ZOSTAŁ/A POWTÓRNIEM IMMACYKULOWANY/A Z OKAZJI
50-LECIA ROZPOCZĘCIA STUDIÓW
NA WYDZIALE LEKARSKIM UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO.
Dalejším písmem i pod swoimi pieczęciami
własną ręką podpisują.

REKTOR
UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

OZIEKAN
WYDZIAŁU LEKARSKIEGO

PROREKTOR
D/s collegium Medicum

WYDANO PRZEZ FUNDACJĘ DLA UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO.

FACULTAS MEDICA

Q. B. F. F. F. Q. S.

NOS
DECANVS FACVLTATIS MEDICAE
VNIVERSITATIS CAROLINAE PRAGENSIS
NVMVM MEMORIALEM
AD SOLEMNES OCCASIONES EXCVSVM
DOCTISSIMO DOCTORI, DOCTORI

PROF. JAN W. GUZEK, M.D.

TRIBVIMVS
MERITA EIVS ERGA
FACVLTATEM NOSTRAM MAGNI
AESTIMANTES

PRAGAE
DIE XXVII. MENSIS APRILIS ANNI MCMXCIV

DOC. MUDR. PETR HACH, CSC.
FACVLTATIS DECANVS

VNIVERSITATIS CAROLINAE